

Landsmålsarkivets frågelista M 86.

JAKT OCH DJURFÅNG.

Frågor om säljakten ha i denna lista icke medtagits, enär den på grund av sin egenart kräver särskild frågelista.

I. Allmänna uppgifter.

1. Jaga (jäga)? Hur böjes ordet?

Andra beteckningar för 'jaga'? Ex.: skoga, stjva, skytta, skyttra, hulta, pyta, jakta, gå på jagning?

Jaga särskilda slag av vilt? Ex.: gå i älgskog, gå i björnskog, gå i fågelskog, gå i ripskog, skjuta i fjäderhansskog, fågla, fara ti fågelsjöss, fara på fågelis?

Kan verbet 'fågla' ha endast inskränkt betydelse: fångst av fågel, ej direkt jakt?

2. Finnas rent dialektala benämningar för jakt? Ex.: skyttring, skytte, skytteri?

Finnas gemensamma yttryck för att jaga och fiska? För fångst av småvilt och fångst av fisk (fara med det lätta)?

3. Benämning för jägare: skogman, skogkarl, skogare, skytt, jaktare, jagare?

Jägare som jagar särskilt slag av villebråd? Ex.: älgskytt, björnkarl, vargrännare, loskytt, fågeltok, fågling, ripskytt, toppaskytt 'tjäderskytt'?

Jägare som jagar med särskilt jaktsätt? Ex.: spårskytt (som jagar på spårnö)?

4. Benämning för fångstman: vonkarl, gillrare?

Fångstman som fångar särskilt slag av vilt? Ex.: rävkillrare?

5. Benämning för jaktfölje: skogslag, jaktfolk? Ex.: slå skogslag? Följe för särskild jakt? Ex.: brindlag.

6. Benämning för tjuvskytte? Tjuvskytt (smygskytt)?

7. Uttryck för jaktlycka? Ex.: tur i skogen?

8. Vilka benämningar har man på jägares egenskaper? Ex.: våpskytt, dälpskytt 'dålig skytt'; villskytt 'kan lika lätt skjuta på jaktsällskapet som på villebrådet'; skottsnaål 'som vill hålla sig före kamraterna, skjuta före dem'; även om en som sparar på skotten.

Benämning på träffsäker skytt: benhitten (benä 'sikta')?

- 2 -

Benämningar på den nervositet eller plötsliga rädsla, som kan gripa jägaren i det avgörande ögonblicket: skottskälva, skjutskälva, björnskälva, björnskavra, björnfrossa?

II. Jaktmark och jakträtt.

9. Vilka benämningar har man haft på områden som man ur jakt-synpunkt har urskilt? Område där olika slag av villebråd uppehåller sig (djurgång)? Områden där särskilda slag av villebråd ha sitt tillhåll (brindland, björnland, fågelland, sträck)? Områden där djuren uppehålla sig under parningstiden (brunnplats, vinställe, vintuy)? Beskriv de olika slag av terränger där de olika djurslagen helst uppehöll sig.

Område där man jagar (jaktvon)? Hade man uttryck sådana som vånskogen (skogen där man gillrade, i motsats till betesmarken)? Område där man idkar särskilt slag av jakt eller fångst? Ex.: flake-land, där man fångar fågel i flake; lämtrakt, gillerställe.

Område som på grund av ägoförhållanden tillhör särskild person (djurpark, råkhage)?

10. Vilka uppgifter har man om jakträtten? Hur har skatt för jakt utgått? Hur värderades vid skattläggning tillgången till jaktmark? Hur ställde det sig med jakträtten för den, som ej hade egen skog? Ansågs det, att vem som helst hade rätt att jaga var som helst? Ex.:

"De var inte frågan om vem som rådde om skogen å jakträttn, utan han som hann först ti ne to å feck opp branna; han var no säker te fo vara dar å. Lika tocke var e va all aen jakt." (Ång. 7108).

Gjordes från denna regel några undantag, såsom t.ex. på sina håll rörande älgjakt, då det ansågs, att man, för att ha rätt härtill, borde ha hømman och skog?

Hur ställde sig dessa förhållanden när det gällde lappskatte-landen (Lapplanden)? Hur försvarade lapparna sin rätt till dessa?

Har det förekommit tillfälliga förbud, t.ex. förbud för utsättande av giller där får och get gick? Förbud för saxar och gropar där boskap i allmänhet gick?

Hur förhöll sig med jakträtten inom byns gemensamma skog? Förekom det att byalaget där gemensamt jagade vissa djurslag, ex. älg? Hur tillgick i så fall delningen av bytet? Hur utgick och

- 3 -

uttogs ersättning om jakt bedrivits inom området av enskild person?

Känner man till att skogen efter överenskommelse delats mellan bönderna, så att var och en fått sitt gillrarland, där han fick sätta ut giller för smärre vilt? Eller förekom det, att man inom byn höll auktion på "fågelstigar", så att vem som helst fick inlösa rätt att sätta ut giller efter viss sträcka?

11. Har man hört talas om någon gammal bestämmelse om hur man skyddade sin rätt till fällt villebråd om andra jägare voro i närheten och kunde göra anspråk på det? Ex.: genom att "knyta till vrångstrupen" på fällt vildren eller älg?

Kunde man på något sätt skydda rätten till spåret djur, om man ej orkade följa spåret utan vila, t.ex. genom att sätta en pil i spåret? Förekom delning av villebrådet, om detta trots allt sköts av annan jägare?

Respekterades andras utsatta giller, eller förekom det att dessa tjuvviittjades? Skedde det i så fall av folk från andra håll, eller kunde det förekomma sådan tjuvnad av folk från grannskapet? Beivrades sådant genom stämning till ting, eller bestraffade man själv tjuven, om han upptäcktes? Minns man några berättelser härom?

12. Minns man några berättelser om de första bebyggarnas inställning till frågan om jakträtt och deras förvärvande av jaktmark? Ex.:

"Ormsjöfinnen och finnen i Anundsjö kom inte sams om gränserna för sina jakträttigheter fast de hade 4 mil mellan sig. Överenskommo att gå en viss morgon från var sitt hem och där de möttes skulle gränsen bli mellan dem. Omsjöfinnen var tjuvut så han gick på kvällen han. Då möttes de på morgon i Tvärlansbölen och den byn heter Tvärlansbölen än i dag."

III. Jakttider.

13. Känner man till tider som fordomdags voro bestämda för olika slag av jakt? Ex.: följande bestämmelser i olika landskapslagar:

Stämmodagar för vargskall äro: 4: dag Påsk, 4: dag Pingst, dagen efter Mikaeli, 5: dag jul.

9 okt. Dionysius dag: Ekorrjakten börjar, varar till 25 mars.

14 dagar efter Mikaeli: Ekorrjakten börjar, varar till 2 febr.

- 4 -

Vinternatt: Ekorrjakten börjar. Jakten börjar, varar till sommarnätterna.

Simon Jude: Ekorrjakten börjar, varar till 25/3. Samma stadgande för harjakt med giller.

Allhelgona: Ekorrjakten börjar.

(Obs. att tider bestämda av moderna jaktlagar här ej efterfrågas!)

Känner man till andra tidsbestämningar, som grunda sig på enkelt praktiska förhållanden? Ex.:

Den egentliga skogsfågelfångsten började på hösten, sedan det blivit så pass kallt, att fågeln frös och kunde hållas frusen. Man höll på därmed tills blid väderlek på våren inträffade. Den under den tiden fångade fågeln kallades vinterfågel och skulle säljas. Senare fångade man vårfågel, som man själv åt upp. Jfr Avd. VII b!

Ripgillringen börjar när det blivit så pass djup snö, att hagen stå i snön.

14. Har man några särskilda benämningar på tider, då man särskilt jagade eller fångade olika slag av vilt?

15. Hur förhöll man sig till jaktstadgan? Ställde man sig denna till efterrättelse eller ansåg man, att man hade rätt att jaga vilken tid man själv ville?

IV. Jaktvård.

16. Förekom någon tanke på jaktvård innan nyare jaktstadga trädde i kraft och jaktvårdsföreningar började verka?

Känner man till sådant som att vid jakt på tjäder hönorna sparas? Att av gräsänder så väl höst som vår endast hanarna skötoas? Att man, medan bävern ännu fanns kvar, gjorde försök att skydda den för utrotning?

Förekommo någon gång med tanke på viltets skyddande periodiska förbud för jakt på enskild eller samfälld jaktmark?

Ingrep man någon gång mot lösa drivande hundar? Har man hört något om att man, med tanke på skadan på fågelägg och -ungar, inskränkte på vallhundarnas antal när de ej längre oundgängligen behövdes mot rovdjuren?

- 5 -

Har, med tanke på jakten, någon inplantering av djurslag förekommit? (Obs. att den moderna bäverinplanteringen ej efterfrågas!)

Förekom det att man under stränga vintrar anordnade utfordringsplatser åt t.ex. hare eller fågel?

V. Viltet.

17. Finnas rent dialektala benämningar för 'villebråd'? Sjeli-brå? Kan ordet 'djur' användas i betydelsen jagat (fyrfota-) djur?

18. Har man särskilda benämningar för att skilja på hårvilt och fjädvilt?

19. Benämningar för att skilja på matnyttigt och icke matnyttigt vilt? Ex.: matfågel, ätandesfågel, oätandesfågel?

20. Vad har man för benämningar för riklig förekomst av olika slag av vilt? Ex.: ripår 'år då det är synnerligen gott om ripor'; fågelår 'år då det är gott om fågel i allmänhet'?

21. Uttryck för att ett slag av vilt är möjligt att gillra (är gillrandes)?

22. Benämning för att hårvilt blivit fullhårigt (hård, gill, vinterhårig), så att skinnen vore salugilla?

23. Benämningar på villebrådet, särskilt de större djurens, mera fasta uppehållsorter (stånd, sommarstånd, vinterstånd, älgstånd, älgviste)?

Kan ordet 'stånd' också användas om ett antal av djur på en plats?

24. Vad kallas fotspår av djur (vist, färd; rävfärd, björnfärd)?

25. Gav man akt på även andra spårtecken, såsom gnag- och betningsplatser, lämningar efter måltider, spillning m.m.? Ex.: Haren har gnagt asp bark, älgen har ätit topparna av vide, små gropar synas där räven grävt upp getingar och humlor.

26. Hur benämns djurens stigar och framfartsvägar? Ex.: gångevägar, traj, trad, tragel; hartraj, hartragel, hargadd, hargång, harstig, harväg, fågelväg, älgstig, brindväg, brindstig?

Vilka äro namn på tillfälliga och vilka på ofta trampade stigar?

27. Benämningar på att djur göra spår efter sig (traja)? Hoppa i krumbukter (atja, göra lyckor)? Skutt, avhopp från spåret (åflög, avsprång)? Buk, som jagat djur gör (slag)? Spår ut från en inringning (utspår). Andra benämningar?

- 6 -

28. Uttryck för att jagat djur gömmer sig (gå i berg, ta berg, gå in)?

29. Vilka benämningar på vissa fågelarters samfällida flygning över vissa platser under vissa tider (streck)?

Benämning på fåglarnas uppflog, varefter man rättar sig för att finna dem (flög)? På att fågeln slår till i träd (slå, ta träd, söka kvist)? Att fågeln håller sig kvar i trädet (träar)? Att fågel på grund av ruggning ej kan flyga (är ej flygg)?

30. Vad kallas det när mård och ekorre hoppa från träd till träd (vea)?

31. Vad har man för benämningar för villebrådets skygghet? Ex.: var om sig; illvar; skottvar 'skygg vid skott, flyger innan jägaren får sikte'; vonvar 'aktar sig för giller'; saxbränd (om räv, som blivit skrämnd vid sax)? På att villebråd är särskilt känsligt för vittring av människa (är väderstark)?

32. Känner man till ortnamn som givits på grund av särskild förekomst av visst slags vilt, ex.: Älgsdalen, Björnberget? Som förklaras ha tillkommit på grund av att vissa fångstredskap använts på platsen, ex.: Flakagrubban, Gillersberget, Dragträsket, Stockenäs, Rävbåsnäset, Dyrsgravhögen, Lämviken?

VI. Jakten.

a. Jakt i allmänhet.

33. Vilka jaktredskap medförde man för olika jakter? Ex.: spjut, yxa, kniv, pilbåge, slunga, bössa, kruttyg, jaktväska (skjutväska) krafsar, spön.

34. Känner man till, att gamla skickliga jägare kunde kasta yxa i roterande lopp mot villebrådet (kasta skäftyx)?

35. Vilka slag av bössor voro i bruk?

36. Stöpte man själv hagel och kulor? Redskap (hageltång, kultång)?

37. Hade man kruttygen på rem eller band om halsen eller livet? Vad tillhörde kruttygen? Ex.: kruthorn, kulpung, hagelpung, knallhatthorn, krutmått, flinthammare, ysterhorn med blånor in-dränkta i klövfett e.d., vid järpjakt även järppipa?

Medförde jägaren särskilda eldon (eldfarpung, eldtygspung)? Var stålet särskilt inrättat, så att det tjänade flera ändamål: stål, skruvmejsel, redskap att dra upp laddstaken med?

38. Hur många krutmått medförde man? Ex.: ett större för tjäderladdning, ett mindre för rip- och järpladdning? Skötos även andra djur med laddning av dessa storlekar, t.ex. ekorre med järpladdning? Förekommo mått av mellanstorlek för skott på orrar och harar?

39. Medförde man alltið horn med fettindränkta blånor för bössans rengörande, eller brukade man medföra en liten väska med torra blånor (stryväska)? Hur fuktade man i så fall blånorna vid rengörandet (spottade på dem)?

40. Vilken benämning har man på laddstaken (laddten)?

41. Vad slags förladdning användes (lav från granar, bokblad, spelkort e.dyl.)?

42. Vilka benämningar har man på uppspårande av villebråd? Ex.: räcka, vränga, vända, härva: "räcka björnens spår"; "vränga fälerna"; "vända fälerna"; "härva spåren".

43. Benämningar på spårsnöjakt: gå på spår, spåra, gå på spårsnö? På 'bra spårsnö' (spårt)?

Var man övad i att spåra djur även under andra förhållanden än när det var spårsnö, t.ex. efter regn, vid sjöstränder, på mossar, flygsandsfält e.dyl?

44. Benämning för att ligga och lura på vilt (vona)? På stället, där man ligger (vongrop)?

45. På skotthåll (kulhåll, skjuthåll)? På att vara inom skotthåll (i skottnär)? Sikta (benä)?

46. Vad har man lagt märke till rörande vindförhållandena under jakten, och vilka benämningar har man? Känner man till uttryck sådana som "god vind", "sitta i god vind", "under vinden", och vad menar man därmed?

47. Hur utposterades jaktlaget, då man jagade flera i följe? Benämningar? (Skallag se avd. b. Skallgång).

48. Benämningar på skott? Gott, träffande skott (träff, lever-skott)? Dåligt skott (skamskott)? Skadskjuta (rodde, skamskjuta, sårskjuta)? Skadskjuta djur och ej återfinna det (skjuta bort)? Vilka skott ha räknats som dåliga skott (lårskott, bredskott)?

49. Vilka benämningar på att villebrådet stupar för skottet (störta i skottet; stupa i elden)? På hur villebrådet annars visar skottecken, eller tecknar i skott? På platsen, där villebrådet träffats av skottet (skottplats)? På skjutet djur (skot)?

50. Hur tillgick tillvaratagandet av det skjutna djuret?

Vidtog man några särskilda åtgärder för att skydda fällt villebråd för rovdjur, om man måste lämna det över natten, ex. genom att sätta något av sina klädesplagg på det?

Hur behandlades sedermera de avflådda skinnen? Vad kallas brädet, som man sträcker skinn på (tana, rävtana, uttertana)? Käpp med hak, varmed skinnen sträckas (spita)? Andra redskap? Skinn uppsträckt till torkning (spitning)?

51. Hade man några jaktsignaler? Vilka? Jaktrop?

Känner man till några jaktsånger? Jaktramsor eller -gåtor? Återgiv dem i så fall!

52. Förekommo jaktkalas? Hade man särskilda benämningar på dem (dricka gravöl på björn, björnkalas, rävöl)? Höllos dylika kalas omedelbart efter jaktens slut, eller samlades man en viss dag på året, såsom t.ex. när det gällde skallag, och söp upp hela jaktkassan, böter och försäljningsvärdet av skinnen? Förekom annan traktering än brännvin och öl? Brukade man vid björnkalas även äta av björnköttet? Fingo även kvinnor deltaga? Förekom dans e. dyl.?

b. Skallgång.

53. Benämning på att anställa skallgång (skalla)?

54. På olika slag av skall (ring skall, spårskall, hovskall, knäppskall)? Vilken var skillnaden mellan dessa olika skall? Benämning efter det djurslag man jagade (björns kall, vargskall, rävskall)? Efter den sociala enhet, som beslutade skallet (socken-
skall)? Skall inom eget lag, i egen trakt (hemskall); gemensamt av flera lag (storskall); skall för hjälp i främmande trakt (utskall)?

55. Huru stor del av bygden var sammansluten till varje särskilt skallag? Hur förhöll det sig med skyldigheten att deltaga? Fanns för skallaget skriftliga stadgar (förening)?

Vilka ordningsmän valde skallaget inom sig (skallfogde, överskallfogde)? Vilka voro deras skyldigheter? Buro de under skallgången några igenkänningstecken? Vilka?

56. Vad ålåg de olika hemmanen utom skyldigheten att ställa upp folk: hålla nät (djurgarn, björnnät, vagnät, rävgarn), spjut (skallspjut, vargspjut), klubba, pikar, stänger att sätta näten på, samt rep? Huru avvägdes dessa skyldigheter efter hemmanens olika storlek?

Känner man till förhållanden sådana som på vissa orter, där det gällde rävsfall, att all mark var indelad i skallar eller ringar, fördelade på olika bönder, som hade skyldighet att inom var sitt område hålla reda på om räv fanns och meddela detta till skallfogden?

57. Vad kallas drevkarlarna (skallfolk)? Benämningar på skallfolket efter deras olika uppgifter (garnkarlar, bakskallare, bakskallskarlar, ropningshjälp, skarpskyttar)?

Huru många skulle finnas av vardera sorten? Vilka skulle vara utrustade med klubbor och spjut? Vilka med bössor? Vilka med påkar, lurar och horn (bockhorn, tjuthorn)? Huru fördelades deras arbete?

58. I vad slags terräng satte man helst näten och drog skallet?

59. Benämning på att sätta ihop näten (knäppa)? Draga rep genom kanterna (tändla)? Repen (tändlar)? Stängerna på vilka näten hängdes (gistra, stägla, garnsticka med tveklyft)? Drag- anordningarna varmed nätet sammandrogs, då djuret rusade emot det (söfte, söftesim)? De uppsatta näten (garngård)? Det inringade området (vrätt, vånge, såta)? Olika delar av skallkedjan (skallarm)? Draga ut dessa (sträcka armar)? Stället där skallarmarna möttes (knäppet)? Bakre delen av kedjan, sedan skallet var knäppt (bakskallet)? Sättet att gå man vid man i kedja (gå i såt)? Skott som skjutes vid knäppet, sedan kedjan slutit sig, så att djuren skrämmas mot nätet (knäppskott)? Andra benämningar?

60. Har det förekommit, att man använt röda lappar eller tygstycken med i starka färger målade människofigurer, vilka upphängdes på rep och sattes i rörelse, så att djuren skrämdes i önskad riktning eller höllos kvar inom ett inringat område tills det blev ljust nog att skjuta? Vad kallades sådana lappar (skallappar, jaktlappar, duklappar, klapperlappar)? Förekom det att man i stället för tyglappar även använde fjädrar, granspånor eller papperslappar?

61. Byggs framför näten riskojor eller andra skydd, bakom vilka 'garnkarlarna' gömde sig? Vad kallades dessa skydd (ris-hytta, skyle)?

62. Använde man spårlyktor för att kunna spåra antalet vargar, som passerat in på jaktplatsen?

- 10 -

63. Förekommo markeringsstänger för utmärkande av skallplats eller annat jaktområde? Benämning?

64. Hur skilde sig tillvägagångssättet vid skall på björn, på varg och på räv?

65. Fanns i skallagens stadgar bestämmelser om plikt för den, som bröt mot förordningarna eller skötte arbetet dåligt, ex. att den, som lät ett djur undslippa fick plikta skinnets fulla värde till jaktkassan? Förekom att därtill även lades "spott, spe och stryk"?

Förekom plikt om någon under skallgång på räv sade dess rätta namn i stället för djuret, som man då borde säga? Pliktade också den, som skrattade, hånade eller petade på det dödade djuret? Varför? Eller var det tvärtom vanligt, att man utöste sin vrede över djuret, särskilt om det var varg eller björn, som rivit kreatur?

66. Vartill användes skallagets jaktkassa? (Jfr fråga 48!)

67. Benämning på skottpengar (skottören)? Forna bestämmelser för utfående av skottpengar? Har det förekommit att socknarna beslutat utbetala skottpengar?

VII. Jakthunden.

68. Vilken benämning har man för jakthund (skogshund)? På hundar för särskilt slag av villebråd (älghund, björnhund, rävhund, harhund, bäverhund)? Annat sätt att uttrycka detta? Ex.: hund skäll tjädarn; hund skäll haran?

I vilken utsträckning använde man fordomdags jakthund? Använde man sådan även för småvilt?

69. Vilka benämningar har man på jakthundars egenskaper? Ex.: skottivrig, handskygg, vek, varsker? Andra? Vad avser man därmed?

70. Vad kallas jakthundens sätt att ivrigt trampa och gnälla innan han släppes (janka)? Kan detta ord avse enbart trampandet eller enbart gnällandet?

71. Benämning på hundens väderkorn (fräjd)? Att han vädrar (drar väder, drar)? Vittringen (vädret)? Hundens verksamhet vid uppsökandet av villebrådet (sök)? Kan man säga t.ex. att en hund

har gott sök? Hundens sätt att vädrande hit och dit ta upp ett spår (snustra, snokta)?

Övriga benämningar rörande hundens spårande av viltet? Ex.: få upp, få uti, ta an, ta upp, söka, draga, driva, tappa, söka i vind? Vilka olika faser av sökande avses med dessa eller andra dylika benämningar?

72. Vad kallas olika slag av skall (väckning, ståndskall, älgskall)?

73. Vad har man för benämningar och uppgifter rörande hundens sätt att behandla fällt villebråd?

74. Benämning på att hetsa hundar på villebråd (bussa, pussa, duxa, dixa, beta)?

75. Vilka lystringsord till hunden under jakten? Ex.: stä, stä, stä! Ned! När användas de? Vad kallas det att använda det förstnämnda ropet (stää)?

76. Var det sed att hunden skulle ha någon särskild del av det nedlagda villebrådet?

VIII. Fångst.

Beskriv i det följande de fångstanordningar, man känner till! Gör om möjligt enkla teckningar! (Se den listan åtföljande bilagan av teckningar!) Hänvisa vid svaren på frågorna rörande fångsten av de olika djurslagen till de under denna avdelning givna beskrivningarna på fångstredskapen!

a) Fångst i allmänhet.

77. Benämning på att fånga vilt (fiska: "fiska fågel"; "fiska haren")?

78. På att sätta ut giller (snara, snärja, gillra)?

79. Gemensam benämning på utsatta gillrade redskap (vonor, donor)? På giller för småvilt (små vonor)? På giller för särskilda slag av djur (älgsvonor, fågelvonor)? På sträcka där samma person satt ut ett flertal giller (gillervon, dongång)?

80. Gillra redskapet (gillra upp)? Försätta snarorna ur fångstbart skick men låta dem sitta kvar (kröka dem)? Avlägsna snarorna (ta upp)?

81. Vilka allmänna benämningar har man på fällor och giller? På fallgiller (fällstock, gillerstock, läm)? På fallgiller med skyddstak för binterbruk (vinterhus, hiflaka)? Fällor med fall-

lucka (bås, åfall, hålk, bur)? Fallgropar (grop, gray)? Vippsnara (upplycka, upphävja, sprättsnara, slängsnara, rännsnara)? Andra snaror? (snargiller, loka, dona)? Vippkrokar? Saxar (smälla, gläfs, åtsax, betsax, trampsax)? Självskjutande giller (drag, självskjut, arv, häkta, lurbössa, lurbåge)? Icke gillrade redskap? Nät (ståndnät, täcknät, sticknät, säcknät, slagnät)? Förgiftade beten (luder, åtel)?

(Benämningar på fångstredskap för olika djurslag återgivas då fångstmetoderna för dessa beskrivas! Se avd. VIII.)

82. Hur benämnes olika slag av gillring: stötgillring, betgillring, hänggillring, stolpgillring, trampgillring? Gillersticken (sprate, agnsticka, gillerpinne, tryckpinne)?

83. Benämningar på flakens särskilda delar? Hur många stockar i den? Benämning på den kluvna delen av ändarna (klyva)? Slån, som slogs in i klyvan och sammanhöll stockarna (flakaslån)? Det uppkomna flaket (flakan)? Störarna som hålla flaket i läge (flakastörarna, flakakäpparna)? Den främre av störarna (flöjelstören)? Själv gilleranordningen (flakakroken, flakavidjan, spången; storstickan, lillstickan, nyckeln)? Utgjordes bottnen av den tilltrampade marken eller av stockar? (Se fig. 2).

84. Varav vore snarorna gjorda (lintråd, hamptråd, skinnremmar, tagel, mässingsträng)? Voro tagelsnarorna till förstärkning försedda med splits av lin (linsköt)? Fästes taglet vid snartillverkningen i särskild klyka (tagelklyp)? Hur tillgick själva tillverkningen?

Hur bar man snarorna, när man begav sig till fångst (i snarklove, om halsen)?

Vad kallas delarna av en vippsnara? Den nedböjda trädstammen (vippen, sprätten, slänga)? Andra delar av den? Föreköm olika typer av vippsnaror: vippanordning av fjädrande trädstam; av uppgillrad stång med tyngd? (Se fig. 3).

Beskriv även övriga fångstredskap och beakta på samma sätt detaljerna!

85. Vad har man för benämning på åtel (atul, åt, as, luder)? På åtelplatsen (åtarn)? På att man vant ett djur till åtelplatsen (fått det på åtarn)? Lägga ut lockmat för att locka viltet till snaror och giller (maa, ägna)?

86. Vittja (vitte, leta, syna, se)? En gångs vittjande och den fångst man då får (ett vitte)?

87. Huru många snaror och giller kunde en fångstman sätta ut för var gång?

Försök att beskriva sträckningen av snarstråken (eller något stråk)! Gör om möjligt en kartskiss!

88. Förekom bestämmelser att man vid fångsttidens slut skulle slå ned lämmarna och taga upp snarorna? att gillren skulle gillras av för söndagarna? Varför?

b) Fångst av skogsfågel.

89. Vilka skötte fångsten (arbetsföra män l. huvudsakligen gubbar och barn)? Hur tidigt fingo barnen börja deltaga i detta arbete? - Vilka tider på året brukade man huvudsakligen fånga fågel i giller och snaror? Hade man olika benämningar på fågel efter den tid, när den var fångad (vinterfågel, vårfågel)? Efter det sätt på vilket den fångades: Ex.: flakafågel 'fågel fångad i flake'.

90. Vad kallas lämpliga platser för utsättande av snargiller? Ex.: snargran, 'gran lämplig att sätta fågelsnare under'; fågelrot, rotvalv av kullblåst träd, lämpligt för samma ändamål; fågelnsand där tjädern på höstarna håller till för att söka matsmältningsstenar. Andra ställen?

Benämningar på stigar, där man satte fågelgiller (fågelstig, flakastig, flakastret; gång, norrgången, sörgången)?

91. Vilka redskap användes (fågelstock, fågelbrann, fågelflake, bända, rissnara, pisksnara)?

92. Vad har man för allmänna benämningar på de hägnader av ris, varmed man omger snarorna (snargård, snarhag, hag, lestad, snaruled, has)? Öppningarna i hägnaderna (led)? Fäste för snaran (hassaås, vinås, kvissel, snarställning)?

Vad kallades snaror och hägnader som, t.ex. för orre och tjäder, utsattes endast på bar mark (barsnara, barhassa)? Snaror som sattes över fästigar (vägsnara)? Snaror med ristak (koja) för att snö ej skulle falla i snarstället (kojsnara)? Snarställningar se fig. 4.

Hur voro hägnaderna sträckta: i rak linje, vinkel, ring, fyrkant? Huru många snaror satte man i allmänhet i var hägnad?

93. Vad kallades betet (agnkvist, gillerkvast)? Vilka slags beten användes i allmänhet?

94. Huru tillgick utsättandet av snarorna?

Vilka regler för gillringen känner man? Ex.:

"Stäng ej högre än så mått fogeln ej kan stiga, över haget; göres det högre, kommer han ihåg sina vingar och - då. Detta gäller vid allt fogelgiller."

95. Hur skyddade man bytet i gillren för räven (slog in hästskosöm i fågelstockarna för att räven skulle känna järn lukten och sky)?

IX. Jakt på särskilda djurslag.

Älgjakten.

96. Vilka jaktsätt ha förekommit vid jakt på älg: jakt med lös hund, jakt med ledhund, smygjakt utan hund, hetsjakt på skidor, drevjakt, drevjakt mot gropar, jakt med kastsnara och spjut?

97. Känner man till att älgsgalgar uppsatts "till slaktets fredande för järv"? (Jämtl. Fale Burman). Huru voro sådana beskaffade?

98. Vilka fångstsätt (älggrop, älggrav, djursgrav, älggård, stock, brindsnara, älgdrag, älgsled, pilgiller, bössgiller)?

Beskriv fångstredskapen och de olika delarnas benämningar (älgsknut, stång, stoppkil, lillkil, lycka, älgudd)! Vilka slags snaror användes (linsnaror, ishamprep)?

Björnjakten.

99. Benämningar på björn? Ex.: vintring, myrtuss, myrtafs, revbjörn, Vilka benämningar avse ålder och vilka björnens olika sätt att livnära sig? Benämning på björnhona (björnbinna, björnlo, björnsa)?

100. Vad kallas område, där björn med förkärlek uppehåller sig (björnkur, björnland)?

101. Benämning för björnide (yve, hi)? Olika slag av iden (hällhi, berghi, jordhi, rothi)?

Benämning på att björnen lägger sig i ett provisoriskt ide innan han går in i det slutliga idet (ligger på brott)?

102. Hur försiggick vanligast björnjakten? Genom inringning? Benämning på att ringa en björn (värva, holma, vänga, ringa, valva ta valva på björnen)? Ringen av karlar, som utförde ringningen (björnvärv)? Det inringade området (valvanringen)? Förhållandet att björnen blev ringad (björnen blev vård)?

Hur utmärktes ringningen (genom bläckning i träd)? Förekom

försäljning av björnring? Blev olovligt avjagande av annans björnring rättsligt beivrat? Förekom därvid syn för att avgöra om bläckning i laga ordning förekommit?

103. Vilken tid drevs björnen ut ur idet? Vilka medel användes härtill? Vilka vapen användes för avlivandet (bössa, björnsjūt, yxa, kniv)?

Ha björnnät använts framför idet?

104. Jagade man björn även sommartid? Var detta tillfälliga jakter på grund av särskilda härjningar, eller förekom det mera allmänt?

Vilka vapen kommo till användning? Förekom det att jägaren fattade posto i en risikoja eller på en plattform uppbyggd mellan träd, där björnen hade tillhåll eller rivet kreatur? Benämning för dylik plattform (björnskulle, hjälla)?

Förekom smygjakt med hund i band?

105. Har man hört, att kastsnara kommit till användning vid björnjakt?

106. Har det förekommit, att man satt ut en blankskurad kittel med brännvin åt björnen, så att han druckit sig rusig och lätt kunnat dödas?

107. Har man hört, att jägare använt något slags arm- eller handskydd (björnhandskar)? Hur var detta beskaffat?

108. Vilka fångstsätt för björn? Grop (björngrop)? Snara (stångsnara, upplöpning)? Fallgiller (björngiller, björnklova, björnflaka, björnstock, björnläm, björnbås)? Saxar (björnjärn, björnsax)? Gillrade självskott, (björndrag, björnsled)? Förekom i senare fallet uppgillrade bössor eller uppgillrade spjut? Benämning på spjutet (skäkta)?

109. Var gillrades saxarna: vid utlagd åtel, vid av björnen rivet kreatur? Förekom det att man i senare fallet satte upp en hägnad kring åtelplatsen, hade en eller två öppningar i hägnaderna och där satte saxarna? Vad kallades en sådan hägnad (björngärde)?

Beskriv hur gillring, anbringande av bete samt vittjande tillgick!

Vargjakten.

110. Vilka jaktsätt tillämpades vid vargjakt? Hur tillgick hetsjakt på skidor? Var jägaren beväpnad med bössa eller med spjut på staven (spjutstav)? Förekom skida på spjutet (renflar)?

Förekom vargjakt med hund? Brukade man då skydda hundens hals med ett halsband med vassa taggar? Benämning (brethälsa, broddhals)?

Känner man till att vargjakt försiggått för skottgluggar (vakglugg) vid utlagda beten?

Förekom det att man sköt varg genom att narra dem ut på rov? Ex.: man åkte ut med en gris i släden, grisen bragtes att skrika, vargarna lockades fram och sköts av medföljande skyttar (grislock); vargarna lockades av hund, bunden efter släden; man åkte ut i månskenet och släpade efter släden en gluggtorv samt blåste i ett djurben (skräkben), så att vargarna trodde det vara ett skrikande djur.

111. Brukade man uppsöka varglyorna och döda ungarna?

112. Benämning för 'varglya' (vargbo, varghide, vargkula)?

113. Fångstsätt för varg (varggrav, varggrop, varghage, vargstuga, vargstock, vargbrand)?

Beskriv gillrens eller groparnas byggnad, om levande eller dött djur användes som lockbete, om vargen döddes i gropen eller drogs upp med kedjesnara, så att man ej skulle få gropen skänd genom blodlukten o.s.v.

Förekom det att varg fångades på gillrad krok? Ex.: "Med krok 'fiskades' vargen liksom järven och räven fordom i nordligaste lappmarkerna." (S. Ekman: Norrlands jakt och fiske, s. 106).

Användes förgiftade beten? Glasbitar i fett?

Rävjakten

114. Hur har rävjakt tillgått: skytte för drivande hund, hetsjakt på skidor, skytte från skottglugg (rävhål) vid utlagd åtel? Beskriv de olika jaktsätten! (Skallgång på räv se avd. V b.)

115. Har man försökt plundring av lyorna? Hur tillgick detta? Försökte man även att vid hålan fånga rävhonan? Vilken metod använde man då?

116. Benämning för 'rävlya' (rävhi, rävku, räbbhål)?

117. Vilka fångstædskap för räv? Fallgiller (rävstock, rävbrann, rävbås, rävstuga, rävhälk, rävakista, rävkle, 'uppgillrad stång i gärdesgård', dörrgiller)? Förekom det att rävbås inrättades i någon gammal lada eller att man "gillrade sommarfähus"? Hur tillgick detta? (Gillieranordning i rävbås, se fig. 5). Hur togs räven fram (med rävtång)?

Fallgrop (rävgröp, rävhage, kula)? Huru voro dessa inrättade? Hur togs räven upp ur gropen (med rävsnara)? Brukade man först reta och matta ut dem? Hur avlivades den?

Rävtång, upprättstående, agnförsett trä med två eller tre spetsar (fig. 6), mellan vilka räven fastnade med fötterna (rävklysa, rävstappa, tävtana, rävklåpa, rävklip, rävsax)? Av vilka träslag gjordes rävtångerna (björk, tjärtallar)?

Snaror (rävsnara, stångsnara)? Var placerades dessa snaror (i skogen, i hål i gärdesgårdar e.dyl.)?

Gillrad krok (vippkrok)?

Gillrat självskott (rävståge)? Pilar till dylikt skott (rävpi-lar, knivar)?

Förgiftat bete (rävkryddor, rävkakor, rävfikon)?

Saxar (rävgläfs, smalahynne, rävsax, rävjärn, källjärn)?

118. Hur tillgick fångandet av räv i saxar? Brukade man någon tid före utläggningen försöka locka räven till ett visst område? Vad kallades detta (dra räven, dra åt räven)? Hur tillgick det? Ex.: Man for på senhösten genom markerna och drog en flådd eller bränd kattkropp efter sig, slutade där man strött agn; rände genom markerna med skidor, som insmorts med något för räven lockande ämne (vilket?); körde upp en vid rundel i skogen, strödde agn efter uppkörningen. Varför ansåg man sig i sistnämnda fall böra köra i stället för att gå eller åka skidor?

Benämning för att utströ lockbete (ägna, agna)? Området med det utströdda betet (ägningen, agningen)?

Huru ansågs saxarna böra vara beskaffade (av fint järn)? Hur behandlades de före utläggandet: skurades, kokades, gnedos med starkt doftande, för räven lockande ämnen (rävvittrung, rävsmörja)? Vilka ämnen användes härtill? Ex.: granris, tallstrunt; krossade enbär, lök eller violrot i smält gåsister? Förekom det att man dop-pade de rengjorda järnen i en källa, så att de överdrogos med is (isrädda järnen)? Hur bars järnen, för att man ej skulle behöva vidröra dem (på kvissel)?

Vad medförde rävgillraren när han begav sig ut för att lägga saxar? Ex.: åtlar, spade (rävbräda, rävspade), hundsvans, rävfot av trä, vantar av lärft e.dyl.? Förvarades detta i påsar av särskilt slag?

Hur tillgick utläggningen av saxen: lades i snön under ett spår? Ender ett visst spår? Flera saxar i spåren? Iaktogs därvid att spåret ovanpå järnet skulle vara orört? Gjorde man i annat fall ett spår med medförd "rävfot"?

Hur tillgick nedgrävning av järnet när det var barmark? Vad användes till täckning över och under järnet (blandning av hästgödsel och rågagnar)?

Vad användes som agn? Ex.: katt- eller hundkött, skata, skrika, bövelskota, färsk fisk. Insmordes agnet med något starkt doftande ämne? Ex.: kamfer, anisolja, "vädriken", "hägerister".

Benämning för 'rävagn' (rävåt)?

Hur förfors efter utläggningen? Lade man ut ytterligare agn (bräckar) på och kring saxen? Drog släp kring saxplatsen? Varav bestod "släp" och "bräckar"? Förekom det att man hängde ut t.ex. en lunga eller en surfågel i träd nära järnen, så att räven hade uppmärksamheten riktad på detta och ej var så varsam?

Känner man till att källjärn sänkts ner i kallkällor den tid marken frusit till, då räven kommer för att söka grodor? Hur täcktes järnet?

119. Bedrevs rävfångst av vissa personer såsom yrke?

120. Benämningar på olika slag av rävar (rödräv, brandräv, vit-räv, korsräv)? Benämning på rävhona (räbba)?

Lodjursjakten.

121. Hur tillgick lojakten: jakt med drivande hund; hetsjakt på skidor; skytte för lock? Andra jaktsätt?

122. Fångstredskap för lodjur (logrop, lobås, halvlår, flake, lostock, losnara, göpsnara, sax, gillrade bössor)? Ha nät förekommit vid lofångst? Beskriv användandet av såväl detta som övriga fångstredskap!

Järvjakten.

123a. Vilka jaktsätt tillämpades vid järvjakt; jakt med drivande hund; hetsjakt på skidor? Andra jaktsätt?

123b. Fångstmedel för järv: järvgrop, järvgård, järvbås, järvflake med taggar, stock med taggar, stångsnara, betade kroker, järvjärn, självskjutande giller, järvdrag (pilgiller med stålbågar; bössgiller), oppskätt 'gillrade spjut, som slå uppåt'? Beskrivning!

Mårdjakten.

124a. Vilka jaktsätt för mård: gångskytte, spårjakt med hund? Hur drev man ut den, då den gömt sig (genom att röka ut den ur hå-

lor, slå i ihåliga träd, där den gömt sig, eller fälla trädet)? Har mårdnät eller håv därvid använts? Vilka redskap användes för att sticka in i håligheter och där döda den (mårdrivel, mårdspjut)?

124. Vilka fångstredskap (läm, mårdstock, dubbel mårdfälla, mårdsnara)? Beskriv placering, gillring, bete, vittjande! Jfr fig. 7.

Hermelinjakten.

125. Har lekatten någonsin jagats, eller har den endast fångats? Vilka voro fångstredskapen (stockgiller, fälla, sax)? Vad användes som bete (svampar, möss, järphuvud, sillstjärtar)?

Grävlingjakten.

126. Hur skedde grävlingjakten: med hund och utdrivning ur gryt? Annat sätt?

127. Fångstredskap (grävlingholk, grävlingkista, grävlingläm med taggar, snara, nät)? Placerades dessa redskap på annat ställe än vid grytet? Beskrivning!

128. Benämning på grävlingens gryt?

Utterjakten.

129. Vilka jaktsätt för utter: vaktskytte, skjutes när han kommer upp ur vattnet, vid uttersteg; spårsnöjakt; hetsjakt på skidor; skytte vid lock med järppipa? Användes hund annat än vid vaktskyttet? Beskriv jaktsätten, angiv benämningarna!

130. Vilka fångstredskap (utterstock, utterflake, uttersax, smälahynne)? Var utsattes redskapen? Vad begagnades som bete?

Bäverjakten.

131. Minns man något om bäverjakt? Har man använt bäverhund att driva ut bävern ur tillfälliga tillhåll (bäverhi)? Eller har man tillstängt hålorna, när bävrarna lämnat dessa, och sedan passat djuren? Hur tillgick dödandet; med spjut (fork, bäverspjut); slogos ihjäl med skidstavarna; trycktes med bjurljuster mot botten i vattnet, så att de drunknade?

Förekom det att bävrarna skötos under vaktskytte på vävarna?

132. Fångstredskap för bäver (bävertina, bävermjärde, katsar, stockar, saxar, nät)? Varav bands bjurnät (humletågsgarn, hampa)? Be-

skriv vad man minns om tillvägagångssättet vid fångsten!

Harjakten.

133. Vilka jaktmetoder ha tillämpats vid harjakt: jakt med stövare; gångskytte på spårsnö (med invarvning?); vaktskytte vid naturliga eller anordnade betesplatser; skytte på svarta (när marken sent på hösten är bar, men haren redan fått sin vita vinterdräkt)?

134. Har man använt något slag av harskramla för att skrämma haren upp ur legan? Benämning?

135. Fångstredska för hare (harstock, betstock, harafall, harbrann; harsnara, harvinka; harsax; nät)? Känner man till att hargrop och hargård använts? Huru voro de anordnade? (Harsnara se fig. 8).

136. Beskriv de olika slagen av fallgiller! Var placerade man dem? Brukade man locka harar till viss plats genom att fälla aspar och sälg där?

137. Vad kallades inhägnaderna kring gillren (hage, kar)? Att ställa upp inhägnad (sätta hage)?

138. Vilka olika slag av snaror? Hur behandlades de? Ex.: strängen härdades i eld för att bli mjuk och svart (kunde detta ske genom att de lindades med havrehalm, som antändes?); snarorna gnedos med granris; hanterades med behandskade händer? Var utplacerades de? Hur kallades fästet för snaran (snarås)?

139. Vad känner man om olika förhållanden under vilka haren mer eller mindre lätt går i snaran? Ex.: när det är snö och rimefrost i träden (upplöga), ser haren lätt snaran och väjer för den; under parningstiden (otiden) vänder haren icke för snaran, men han är då starkare, och vrider lätt av den.

140. Har man genom någon anordning försökt skrämma haren, så att han skulle springa i snaran utan att se sig för? Ex.: man lade torrt näver på stigen framför snaran, så att det knastrade, när haren steg på det.

141. Hur ha nät använts vid harfångst? Var placerades de (vid pass, grindöppning, hål)?

142. Har harstammen på orten varit gammal svensk, eller har den uppblandats med importerad tysk hare?

Ekorrijakten.

143. Huru har ekorrijakten tillgått? Känner man till jakt med

- 21 -

båge (sprättbåge) och trubbiga pilar (kolvar, kolvpilar)? Har skytten därvid brukat åtföljas av en pojke (pildräng), som skulle med ögonen följa pilens flykt och återhämta den?

Har jakten annars skett med lodbössa? Hagelbössa? Spårskytte med hund?

144. Hur förfor man då ekorren dolde sig i boet: slog i trädstammen; fällde trädet; skrapade lätt på stammen och bröt kvistar (efterhärmande mården)?

145. Känner man till jakt med ekorrslä, ett långt björkspö med toppkvistar, vilken sattes under ekorrems svans, som hastigt vreds fast, varefter ekorren rycktes ned och slogs ihjäl?

146. Vilka fångstmedel (ekorrstock, ekorrklyfta, klämma, ekorrflake, ekorrfälla)? Beten (ekorrropp, kosopp lagd i vört, rågröd i vört)? Placering?

147. Minns man något om i vilken grad man utövade ekorrjakt?
Ex.:

"Då var alldeles oförnuftigt va dom kunne skjut mytjen ickor i gammeldagan, för då var så tjockt tå-n överallt. Dom sket-n vä grannlobössa å bara ti huve för å int fördärv skinne. Men då var a rasanes knåp tell å sitte å flå ickora om kvälla å spit skinna. Då dom hadd slute, kunne-ne stå alldeles fullt vä spiten därpå murkransn." (Lappl. 884).

Jakt på andra däggdjur.

148. Har jakt på rådjur förekommit bland allmogen? Hur tillgick den?

149. I vad mån jagades iller? Hur tillgick jakten? Användes fångstredskap?

150. Minns ännu någon att man berättat om vildrensjakt och hur den tillgick?

151. Andra däggdjur, som jagades.

Tjäderjakten.

152. Benämning på tjäderjakt (fjärhanaskytte)? Gå på spelskytte (springa på tjäder, skjuta vintjäder, gå på tjädertuppspel)? Jfr fråga 1!

153. Hur har tjäderjakten bedrivits: jakt med och utan hund; spelskytte; jakt vid bloss; inringning med tjäderlappar? Beskriv

de olika jaktsätten!

Har jakt tillfälligtvis bedrivits på mera primitivt sätt? Ex.:

"Kädrar, som i dimmor i början av October samlat sig vid Flå-sjöstränderna för att hämta grus i sina Kräfvor, plägar man jaga ut åt vattnet, där de snarligen falla ned och kunna lätteligen af folk i båtar tagas." (Jämtland. Fale Burman).

154. Känner man till att skytten, då han gått på tjäderspel haft någon särskild utrustning, ex. skor av lomskinn för att kunna smyga fram så tyst som möjligt?

155. Förekom snarning av tjäder under spel? Hur tillgick detta? Benämning (gillra vinfågel)?

156. Benämning på hagnader, där tjädersnaror utsattes (tjäderhassa)?

157. Övrig fångstredskap (flake, stock, brann)? Var placerades dessa? Gillrades sådana även vid spelplatser? Har fångst med nät förekommit?

Orrjakten.

158. Benämning på spelskytte på orre (gå på orrspel, gå på orre)? Byggde man sig skjutkojor vid spelplatserna? Hur voro de beskaffade? Benämning (orrkojor)? Känner man till en sådan metod som att skjuta från en risklädd eller med uppspänt lakan försedd sparkstötting? Vad kallades sådant skytte?

Har orrskytte för bulvan i träd förekommit? Hur var bulvanen beskaffad? Benämning (luderorre)?

159. Vilka fångstsätt för orre? Har det förekommit, att man på spelplatserna satt ut bulvaner och kring dessa byggt hag (orrhassar) med snaror? Varav voro bulvanerna gjorda (bränt trä, lav, risruskor)?

Har man fångat orrar i tratt- eller cylinderformiga inhägnader av i marken nedslagna störrar (bur, tratt)? Hur var betet anordnat i dessa, för att orrarna skulle falla ner?

Har det förekommit, att orre fångats med håv, när den grävt sig ner i snön? Har detta skett vid bloss eller vid dagsljus? Har man vid sådana tillfällen försökt ta den med händerna?

Känner man till att orrbänna begagnats? Hur var en sådan beskaffad?

Har orre fångats med nät? Huru? I stockar och flakar? Andra fångstsätt?

- 23 -

Ripjakten.

160. Vilka jaktsätt ha använts vid ripjakt: skytte för stående hund; smygjakt, skytte för lock under lektiden?

Har det förekommit att man fångat ripa med håv (riphåv) eller med nät? Hur tillgick detta?

161. Känner man till ett jaktsätt med snarning och lockning: jägaren sätter upp ett rishag med snaror, ligger innanför haget och lockar, riptupporna löpa till och fastna i snarorna?

162. Hur försiggår annars snarning av ripa? Vad slags snaror användas? Vilka olika typer av snarställningar? (Se fig. 4).

Var sätter man helst snarorna? Ex.: vid sjöstränder, myrkanter, fåbodvallar, spelplatser, översta björkdungarna, i trädgränsen, efter bäckar, där pil växer.

Benämning på hågnaderna kring snarorna (riphag, ripsnarhassa, ripgård)? Huru voro de beskaffade?

Benämning på snaran (ripsnara)? Vilka voro snarans delar?
Ex. från Frostviken, Jämtland:

"ripsula 'långbent fingertjock klyka av trä för snarans fästande'; gillerstickorna 'små pinnar, som hålla ut snaran'; ripsnarhassan 'risstängsel på ömse sidor om den i snön nedstuckna sulan med snaran'; agnkvistarna 'björkkvistar med mycken kummur, hängen, vilka stickas ned i snön mitt för snaran till lockbete'."

163. Finnas andra fångstsätt för ripa?

Järpjakten.

164. Vilka jaktsätt för järpe: smygskytte med eller utan hund, med eller utan lockpipa? Benämning på lockpipan (järpblister, järppipa)? Varav gjordes piporna (av gran- eller sälkvist, av tjäderns grova pennspolar, vingben av orre)? Brukade man medföra två olika grovlek?

165. Fångstredskap (snaror, giller, nät)?

Rapphönsjakten.

166. Vilka jaktsätt för rapphöns: jakt för stående hund, lock med rapphönspipa?

167. Fångstredskap (ryssja, håmma, nät)? Beskrivning!

168. Har rapphönsjakt utövats av allmoge?

- 24 -

Jakt på övriga skogs- och fältpåglar.

169. Om bland allmogen har förekommit jakt på morkulla, vaktel, beckasin m.fl. så beskriv jakt- och fångstsätten!
(Jakt på småfågel se fråga 178).

Sjöfågeljakten.

170. Förekom på våren vakttskytte, när fågelsträcken kommo? Vad kallades skottvallarna vid sådant skytte (skjul, fågelskyl, skyttskåre)? Hur uppfördes de? Förekom det också, att skytten endast grävde ner sig i snön? Brukade man ställa upp den första skjutna fågeln och använda den som lockfågel?

171. Vilka slag av sjöfåglar jagades med gångskytte, ståndskytte, skytte på drag?

172. Vad kallades de olika jaktsätten under höstjakterna på and och andra sjöfåglar (uppstötsjakt, drevjakt, vättarejakt)?

Hur tillgick uppstötsjakten: änderna skjutas i uppstöt, hämtas av hundar eller folk i båtar? Vad har man för beteckning för att angiva att änderna blivit rädda för skotten, så att de ej våga lyfta (de äro utskjutna)?

Hur tillgick bulvanjakten? Vad slags bulvaner användes? Benämningar (vätte, lattra, fiskansdrake)? Vad menas med att gräsandsbulvaner drakas?

173. Förekom jakt på ruggande fåglar (ruggare, donare)? Vilka fåglar jagades då (änder, svanar, gäss)?

Huru tillgick jakten: Ex.: jägaren lade sig i försåt och ihjälslog fåglarna, när de om aftonen begåvo sig till vattnet; hunden stötte upp fåglarna, jägaren ihjälslog dem med käpp eller vred halsen av dem; fåglarna jagades in i en vik, stängdes in med nät, drevos på näten och togos; hunden drev dem i skymningen ut i vasskanten, jägaren ljustrade dem från båt; drevjakt anordnades.

Jagades även icke fullväxta fåglar på samma sätt?

Förekom det att man för att underlätta drevjakten skar långa smala diken i vassarna? Benämning (skjutållor)?

Vilka slags nät användes (siknät, fågelnet)?

174. Hur tillgick bulvanjakt på svan? Ex.: en tunna förankras, i vilken jägaren gömmer sig, bulvaner runt omkring.

175. Förekom jakt på ejder eller annan sjöfågel på det sättet, att man seglar dem inom håll? Att en jaktdeltagare gömmer sig på

- 25 -

ett skär och en annan rör utomkring fågelflocken och jagar den in mot skytten?

176. Har det förekommit, att man huggit upp vakar (nor) i isen, dolt sig bakom de uppstaplade isstyckena eller uppstaplade tallruskor och sedan, när änder och andra sjöfåglar slagit ner i vaken, rusat fram och slagit ihjäl dem med påkar innan de hunnit lyfta? (Gotl., Bohuslän)?

Hände det att man på samma sätt slog ihjäl sjöfåglar när de voro vattengiriga och flögo in i landet och samlades vid källor?

177. Känner man till ett sätt att fånga sjöfågel genom att spänna ett nät så att fåglarna fångas när de på kvällarna sträcka ut tätt ovanför vattenytan. Beskriv i så fall hur sträckningen och avspänningen av nätet sköttes! Benämning på täl'n i fågelnet (lunn)?

178. Hur tillgick snarning av sjöfågel? Benämning på snarorna (bötsnara, böter)? Var placerades de? Ex.: för gäss i kalkkällhål och bäckar; för trana, svan och sädgås vid deras bon; på de första bara fläckarna; vid ställen där fågeln brukar stryka fram; på sjöfågelflottar, sjöfågelrevar. Beskriv placering, risning, överbyggnad, bete!

179. Känner man till att sjöfågel fångats på agnad krok? Hur tillgick detta?

180. Har man för fångst av sjöfågel använt sig av saxar? Var placerade man dem? Vad gillrades de med? Brukas dylik saxgillring ännu?

181. Förekom det att man tog gås-, svan- och grissleungar ur boen, uppfödde dem en tid och sedan slaktade dem?

(Om beskattning av sjöfågelbon på ägg se frågelista M 25 s.6).

182. Återgiv vid besvarandet ortens benämningar på de olika fåglarna, deras ungar, bon och tillhåll!

Småfågeljakten.

183. Vilka slag av småfåglar ha varit föremål för jakt och fångst? Ex.: åkerhöns, snösparv, talgoxar, domherrar, trastar, siden-svansar, nötskrika m.fl. Vilka av dessa ha varit föremål för skytte?

184. Fångstanordningar för småfågel? Ex.: särskilda slag av snaror (donor, hängdonor, stickdonor, sprängler); spön med tagel-snara; bur för fångst av domherre och talgoxe (titbur); primitivare

- 26 -

fallgiller, t.ex. uppgillrade såll. Andra fångstredskap?

Beskriv de olika fångstsätten! Ex.: snösparv fångades på vårarna i snaror av ett dubbelt hoptvinnat tagelstrå, som med kilar fästes massvis i kanten av gamla tunnband av trä eller i brädbitar, som utlades på fläckar av barmark, där man strödde agnar och höboss.

Vad kallades dylika anordningar (snarbänne, snarfjöl, snarbräde)?

185. Sysslade vuxet folk eller endast barn med småfågelfångst? Hur tillgodogjorde man sig fångsten?

186. Förekommer det ännu, att man fångar småfåglar, eller fredar man dem numera?

187. Känner man till att något slag av småfågel fångats enbart därför att de ansetts som skadedjur och ej på grund av matnyttighet? Ex.:

Lapparna fångade lavskrika, som stal av deras uthängda köttförråd. Tre fångstsätt nämns: snara över köttet; krokar agnade med fett; snöre sträckt mellan två träd, fågeln, som sätter sig på det, förlorar bälansen, blir hängande med huvudet nedåt och kan tagas med händerna.

Rovfågeljakten.

188. I vad mån har skytte för utrotande av rovfåglar förekommit? Vilka olika jaktsätt?

189. Vilka fångstredskap: burar, stockar, snaror, agnade krokar, gillrade bulvaner, saxar, nät? Beskriv användandet av de olika redskapen? Angiv vilka fåglar det gällde!

190. Vilka fångstredskap särskilt för örn: bur, nät, sax, stock; snara i boet eller mellan spända vidjerep; örnrev 'vidjerep med agnade krokar'; örngård 'hag av ett par meter höga björkar, snaror i öppningarna'.

X. Jaktskildringar.

191. Kan man ge några sammanhängande skildringar av bedrivandet av jakt och fångst i allmänhet?

192. Har man några särskilda berättelser om vissa jägare och fångstmän och deras bedrifter? (om jägare med magisk förmåga se frågelistan Jaktens folklore).

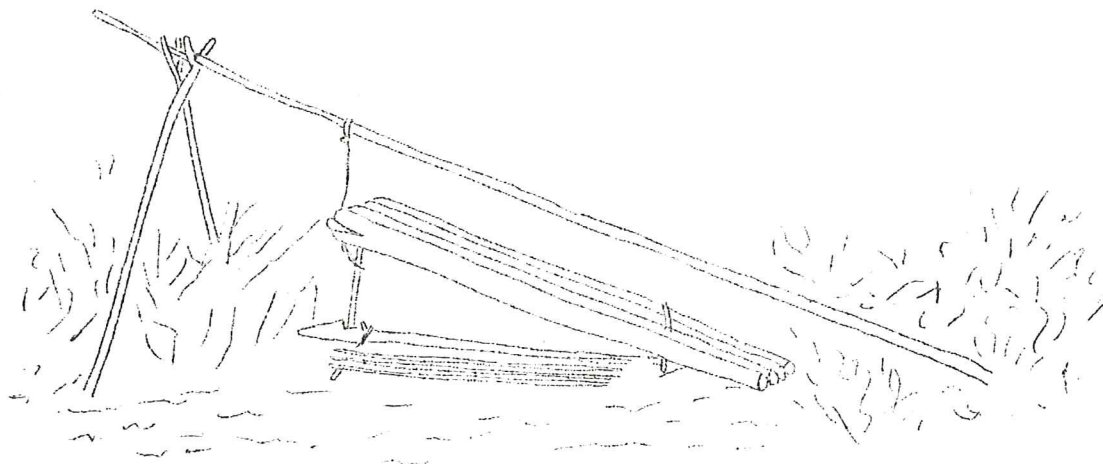

Fig. 1. Fågelflake
med hänggillring.

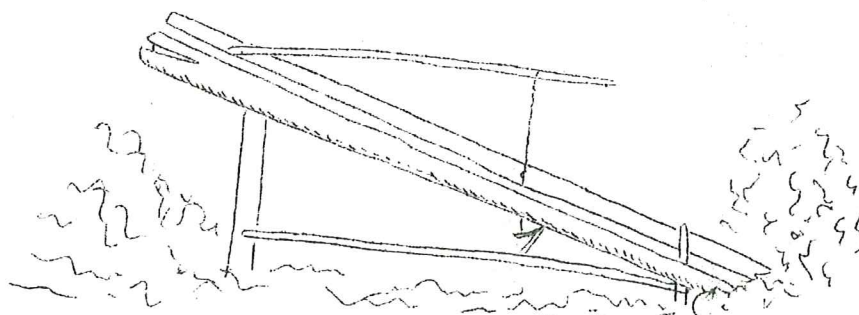

Fig. 2. Fågelflake
med stolpgillring.

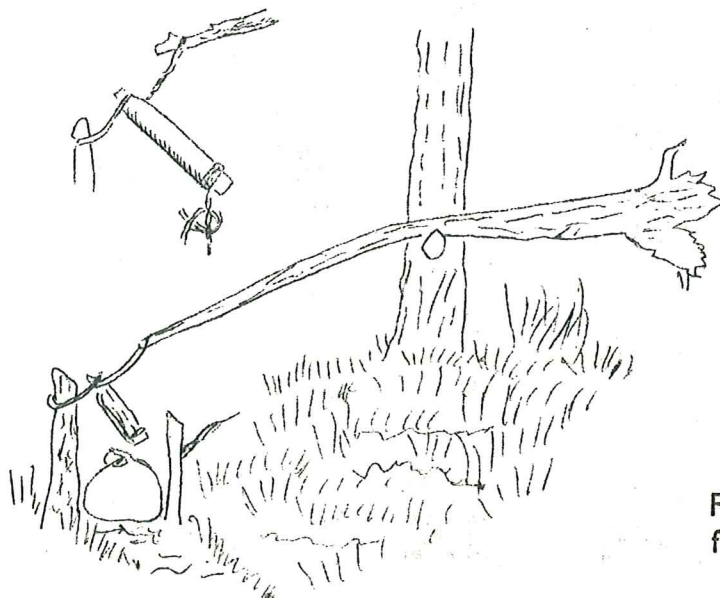

Fig. 3 Vippsnara
för räv

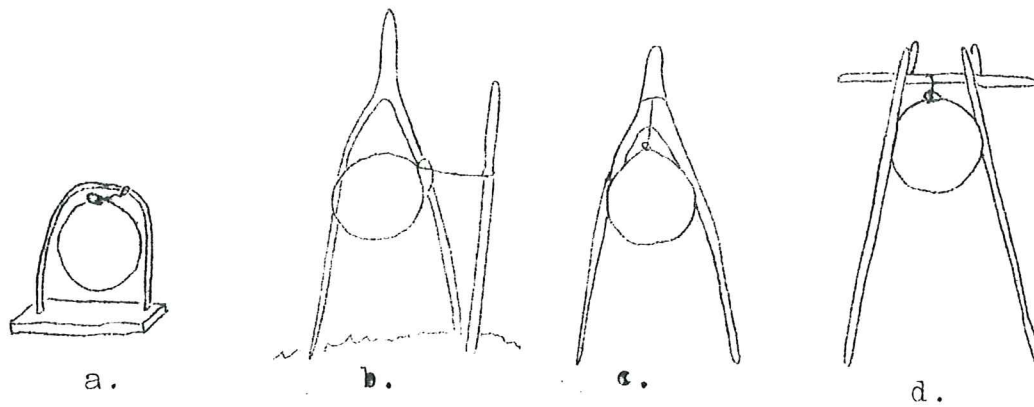

Fig. 4. Snarställningar.

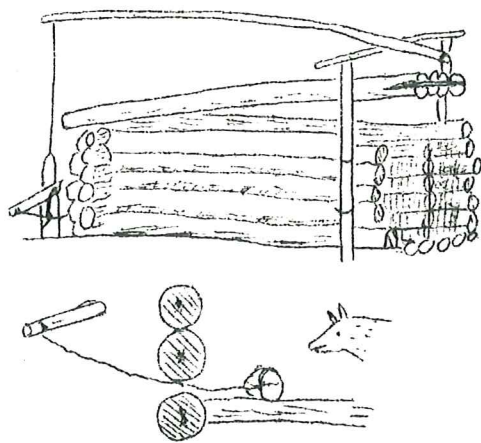

Fig. 5. Rävåsa.

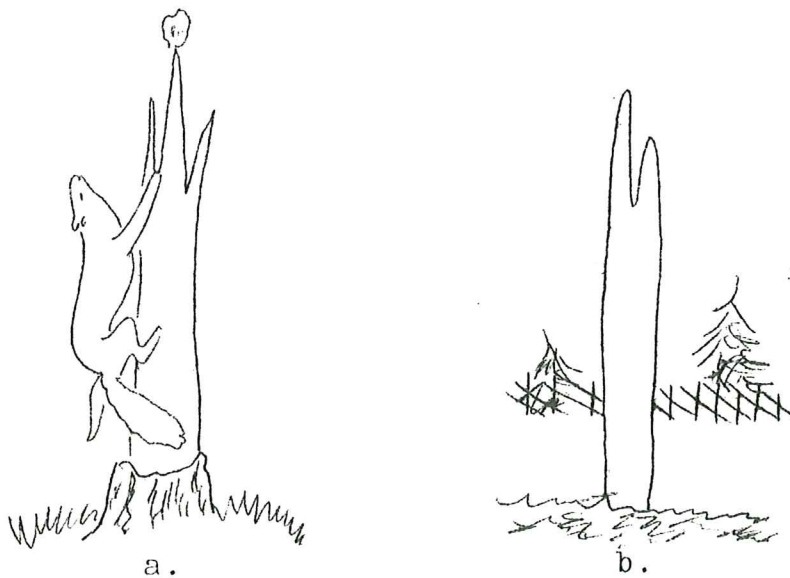

Fig. 6. Pöytäns

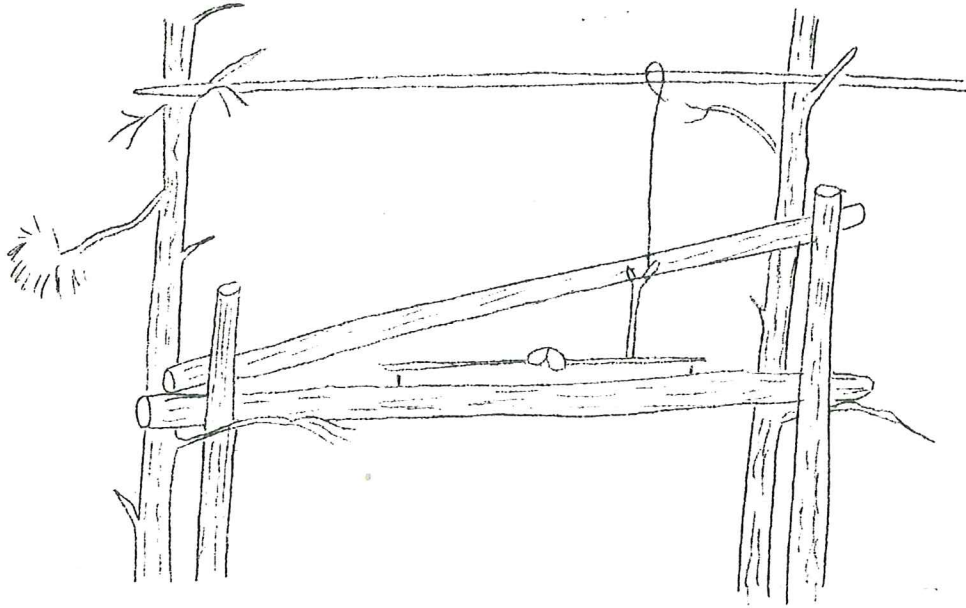

Fig. 7 a. Mårdfälla.

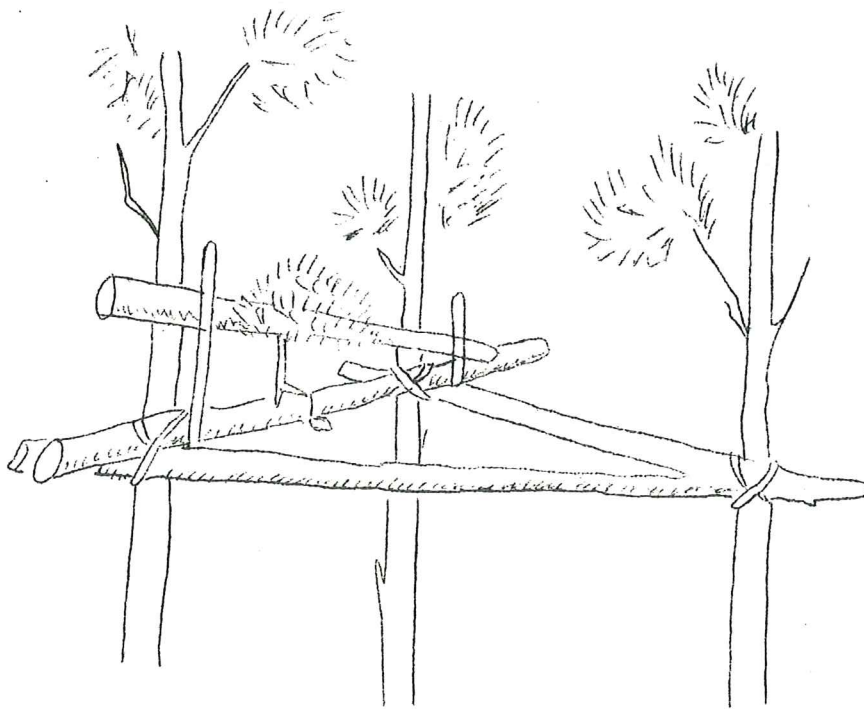

Fig. 7 b. Mårdgiller.

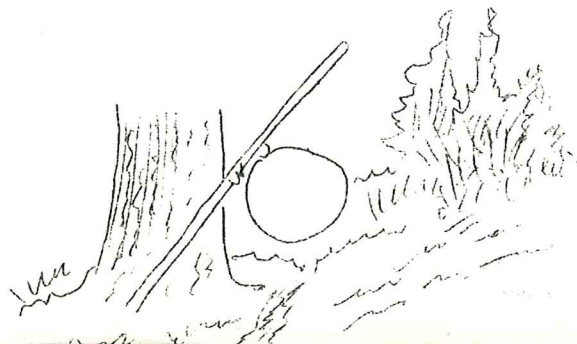

Fig. 8 Harsnara